

GEOGRAFIJOS MOKYTOJŲ POŽIŪRIS Į VIRTUALIŲ MOKYMO(SI) APLINKŲ TAIKYMĄ UGDYMO PROCESSE

Marina Radčenko, Lietuvos edukologijos universitetas

SANTRAUKA

Straipsnį sudaro dvi pagrindinės dalys, kuriose yra atskleidžiami tyrimo, skirto nustatyti geografijos mokytojų (toliau – mokytojų) požiūrį į virtualios mokymo(si) aplinkos (toliau – VMA) taikymą geografijos ugdymo procese, rezultatai. Pirmoji straipsnio dalis yra skirta nustatyti mokytojų, naudojančių VMA, požiūrį į VMA taikymą geografijos ugdymo proocese. Šioje dalyje yra akcentuojama, kodėl mokytojai pradėjo naudoti VMA ir kokius rezultatus pasiekė. Antroji straipsnio dalis yra skirta išryškinti mokytojų, nenaudojančių VMA, požiūrį į šią aplinką, akcentuojant priežastis, kurios paskatintų ją taikyti.

Reikšminiai žodžiai: mokytojų rengimas, nuotolinis mokymas, virtuali mokymosi aplinka.

ĮVADAS

XX–XXI a. technologinis proveržis sukūrė naują ugdymo ideologiją ir filosofiją, paveikdamas visą švietimo sistemą: atsiradus naujoms mokymo(si) priemonėms, buvo sukurti ir nauji mokymo metodai. Todėl šių dienų ugdymas, kuris yra siejamas su informacinių ir komunikacinių priemonių naudojimu, lemia mokytojo pedagoginę kompetenciją. Daugelis tyrimų (Bevainis, 2011; Ghaznavi ir kt., 2011; Kisieliūtė, Čiurlienė, 2002; Šarkuvienė, 2011) įrodė, kad informacinių technologijų taikymas gerina mokymosi rezultatus. Todėl pedagogo informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) taikymo kompetencija dabartiniu metu yra ypač svarbi.

Organizuojant šiuolaikinį ugdymą dažnai minimi žodžiai „virtualus mokymas“, „distancinis, arba nuotolinis, mokymas“, „e. mokymas“. Iš esmės šiuos žodžius galima laikyti sinonimais, nes apibendrintai jie reiškia mokymąsi nuotoliniu būdu, kai ugdytojas ir ugdytinis nėra vienoje patalpoje, o bendravimas vyksta pasitelkiant informacines ir komunikacines priemones. Numatant nuotolinio mokymo perspektyvą, šiam procesui valdyti buvo sukurta speciali programinė įranga, kuri užtikrina įvairių e. įrankių (teksto spausdinimo, skelbimo

lentos, pokalbių svetainės, el. pašto ir kt.) sklandų funkcionavimą. Ši programa vadinama atvirojo kodo virtualių aplinkų kūrimo programine įranga, tačiau dažniausiai tiesiog virtuali mokymo(si) aplinka, arba sutrumpintai VMA.

Lietuvoje VMA naudojimas vis plečiamas. Beveik visos aukštosios mokyklos turi savo virtualią aplinką. Bėgant laikui susidomėjimas ja išaugo ir bendrojo ugdymo mokyklose. Jau ne viena mokykla turi savo VMA, ekstranetą arba intranetą.

Mokyklų tobulinimo programoje (2005) yra analizuojamos VMA integravimo galimybės per pamokas. O Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategijoje vienas iš uždavinių yra numatyta „diegti virtualiąsias mokymosi aplinkas, kurios leistų kokybiškai keisti mokymo ir mokymosi procesą, orientuojantis į proveržio dalykus, specialiųjų poreikių ir gabių vaikų ugdymą“.

Pradėjus integruoti VMA į ugdymo sistemą, buvo atlikta keletas tyrimų, skirtų įvertinti VMA taikymą. Daugiausiai VMA tyrimų atlikta Matematikos ir informatikos institute. 2004 m., vadovaujant prof. V. Dagienei, buvo atliktas tyrimas „Atvirasis kodas švietime“. Šio tyrimo metu buvo nagrinėjamas atvirųjų programų naudojimas Lietuvos mokyklose. Taip pat išanalizuotos svarbiausios atvirojo kodo VMA. Tyrimo išvadose pabrėžta, kad „virtuali mokymosi aplinka vis labiau įsigalės mokyklų gyvenime“.

Todėl yra svarbu išsiaiškinti, *kokios priežastys skatina mokytojus naudoti VMA, ar jie patenkinti šia aplinka bei ar jiems kuriant VMA nepritrūko dalykinių ir metodinių žinių*. Taip pat svarbu sužinoti, *kodėl mokytojai nenaudoja VMA ir kas galėtų paskatinti juos naudoti šią aplinką*. Atsakymai į šiuos klausimus gali padėti išsiaiškinti, ar verta geografijos ugdymui pasitelkti VMA, taip pat ar nederėtų tobulinti būsimų geografijos mokytojų IKT kompetenciją, ją praplečiant VMA naudojomo galimybėmis.

Taigi šie išvardyti klausimai ir sudaro atlikto **tyrimo mokslinį pagrindimą**.

Tyrimo objektas – geografijos mokytojo požiūris į VMA taikymą geografijos ugdymo procese.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti geografijos mokytojų požiūrį į ugdymą ir jo turinį, naudojant VMA.

Tyrimo užduotys:

1. Nustatyti mokytojų požiūrį į VMA naudojimą ugdymo procese, išskiriant nuomonių skirtumą tarp mokytojų, taikančių VMA ir jos netaikančių.
2. Išsiaiškinti priežastis, kurios paskatino mokytojus naudoti VMA.

3. Išryškinti pagrindines priežastis, kurios paskatintų mokytojus, nenaudojančius VMA, ją naudoti ateityje.

Tyrimo geografija ir imties charakteristika. Tiriamųjų populiaciją sudaro Lietuvos geografijos mokytojai, dirbantys pagrindinėse, vidurinėse mokyklose, taip pat gimnazijose ir progimnazijose. Tyrimo imtis – 212 mokytojų. Šiam tyrimui buvo atrinkta konkreti respondentų grupė. Šioje populiacijoje tiriamoji grupė atrinkta sisteminiu būdu. Respondentai buvo atrinkti atsitiktinai, tačiau pagal tam tikrą sistemą, t. y. kas 5 Lietuvos mokyklos geografijos mokytojas.

TYRIMO REZULTATAI

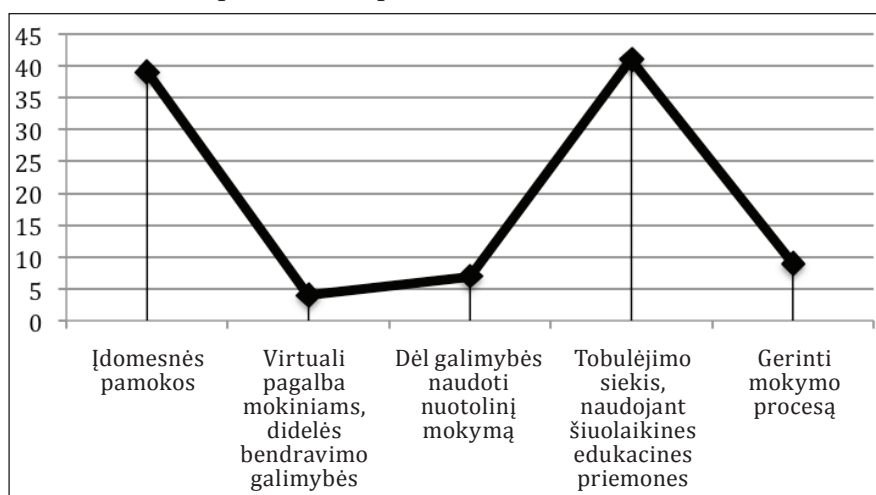
Tyrimo dalyvavo 230 geografijos mokytojų, iš kurių moterys sudarė 84 proc., vyrai – 16 proc. Dauguma respondentų dirba pagrindinėje mokykloje (38 proc.). Pagal darbo stažą tiriamieji pasiskirstė taip: 51 proc. respondentų darbo stažas yra daugiau kaip 21 metai; 31 proc. apklaustųjų darbo stažas yra nuo 11 iki 20 metų; kitų (18 proc.) tiriamųjų – iki 10 metų. Dauguma tyrimo dalyvių yra baigę Lietuvos edukologijos universitetą (71 proc.).

Tyrimas atskleidė, kad 43 proc. mokytojų žino, kas yra VMA, 41 proc. suvokia iš dalies ir tik 16 proc. respondentų apie ją nėra girdėję. Paprašius mokytojų paaiškinti išsamiau, ką jie yra girdėję apie VMA, daugiau kaip pusė (52 proc.) tiriamųjų negalėjo tiksliai paaiškinti. Kita dalis mokytojų (9 proc.) teigė, kad apie VMA sužinojo seminaruose, apmokymuose, 9 proc. apklaustųjų VMA sieja su nuotoliniu mokymu, 10 proc. mano, kad tai ugdymo sistema, kuri yra paremta IKT taikymu, o 4 proc. tyrimo dalyvių VMA sieja su kompiuterinės programos *Moodle* naudojimu. Kai kurie mokytojai VMA sieja su virtualia klase (3 proc.), su galimybe tobulinti ugdymo procesą (7 proc.) bei bendrauti su mokiniais (4 proc.). Gana maža dalis mokytojų nurodė, kad VMA yra skirta keistis informacija tarp mokytojų, mokyklų (1 proc.) bei kad VMA yra naudojama užsienio mokyklose (1 proc.).

Apibendrinant teigtina, kad nemaža dalis respondentų yra nepakankamai gerai susipažinę su VMA, dėl to stokoja konkretesnių paaiškinimų. Tačiau tolesni klausimai atskleidė respondentų nuomonę apie VMA naudojimo perspektyvą ir naudą. Dauguma tiriamųjų (53 proc.) pažymėjo, kad VMA turi neabejotiną naudą, kiti (47 proc.) išreiškė nuomonę, kad VMA mokykloje yra iš dalies naudinga. Nė vienas mokytojas, naudojantis VMA, neatsakė, kad ji yra nenaudinga. 32 proc. apklaustųjų, pasitelkiančių VMA, pažymėjo, jog VMA turi būti tai-

komas, nes gerina mokymo(si) procesą bei rezultatus. 27 proc. tyrimo dalyvių teigė, kad taikant VMA ugdymo procesas tampa interaktyvesnis ir įdomesnis.

Iš visų apklaustų respondentų tik 19 proc. mokytojų naudojo arba iki šiol naudoja VMA. Dauguma jų apie VMA sužinojo seminaruose (42 proc.) arba domėjosi savarankiškai (26 proc.) ieškodami informacijos internete apie edukacines naujoves. Gana maža dalis mokytojų apie VMA sužinojo iš kolegų (16 proc.) bei susidūrę su nuotoliniu mokymu darbe (11 proc.). Respondentų paklausus, dėl kokios priežasties jie nutarė naudoti VMA, vieni jų atsakė, kad dėl įdomesnių ir interaktyvesnių pamokų (42 proc.), kiti teigė, jog siekė tobulinti savo kvalifikaciją (44 proc.). Maža dalis respondentų nurodė, kad VMA pradėjo naudoti, siekdami gerinti mokinių mokymosi rezultatus (9 proc.) bei dėl galimybės mokytis nuotoliniu būdu (7 proc.). Taigi apibendrinant galima teigti, kad mokytojai pradėjo naudotis VMA siekdami gerinti savo darbo kokybę, savo darbe taikydami šiuolaikines IKT priemones (1 pav.).

1 pav. Priežastys, paskatinusios mokytojus taikyti VMA (proc.)

Dauguma respondentų (80 proc.) teigė, kad sukurti VMA jiems padėjo specialistai, ir tik maža dalis tiriamųjų (20 proc.) sugebėjo tai atlikti savarankiškai. 49 proc. mokytojų nurodė, kad jiems pritrūko metodinės informacijos apie VMA, kad jie galėtų sukurti ją savarankiškai, o 51 proc. respondentų pažymėjo, kad pritrūko tik dalies darbei reikalingos informacijos. Gauti rezultatai atskleidžia, kad nė vienas tyrimo dalyvis nebuvo pasiruošęs sukurti VMA savarankiškai, t. y. jiems neužteko reikalingų žinių ir įgūdžių, todėl jie kreipėsi pagalbos į

specialistus arba bandė ieškoti informacijos savarankiškai internete, klausė kolegų, domėjosi per kitus šaltinius.

Mokytojų pasiteiravus, kokių ugdymo tikslų jie siekė, naudodami VMA, dauguma jų teigė, kad norėjo tobulinti geografijos ugdymo procesą (61 proc.), kiti nurodė, kad jų tikslas buvo ugdyti moksleivių savarankiškumą (16 proc.), taip pat skatinti juos domėtis geografija (6 proc.). Taigi rezultatai rodo, kad mokytojas naudojantis VMA, pirmiausiai tobulina savo darbo kokybę, siekia ne tik praplėsti savo darbo patirtį, bet ir pagerinti mokinių mokymosi rezultatus.

Respondentų pasidomėjus, kokius VMA ypatumus jie išskiria, taikydami VMA geografijos ugdymo procese, dauguma tiriamųjų atsakė, kad tai yra galimybė duoti moksleiviams įdomesnes užduotis (18 proc.). Dalis apklaustųjų taip pat nurodė, kad tai yra geras būdas lengvai pateikti papildomą medžiagą internete (15 proc.) bei puiki galimybė moksleiviams bendrauti ir bendradarbiauti internetinėje erdvėje (13 proc.).

Kita dalis anketos klausimų buvo skirta mokytojams, kurie nenaudoja VMA. Taip buvo siekiama išsiaiškinti, kokia yra jų nuomonė apie VMA taikymą geografijos ugdymo procese, bei išryškinti priežastis, dėl kurių jie nenaudoja VMA.

Mokytojams pateikus kelis VMA apibrėžimus, jie buvo paprašyti išreikšti savo nuomonę, ar VMA gali būti naudingas geografijos ugdymo procese. Taigi mokytojų nuomonės pasiskirstė taip: VMA gali būti naudingas, nes suteikia galimybę mokytojui bendrauti nuotoliniu būdu (14 proc.); gerina mokymosi procesą ir jo rezultatus (12 proc.); didina mokinių motyvaciją mokytis (11 proc.); mokymo procesas tampa interaktyvesnis (21 proc.); ugdo mokinių kompetencijas ieškoti ir apdoroti informaciją (5 proc.); suteikia daugiau galimybių mokiniams bendrauti ir bendradarbiauti (12 proc.). 12 proc. respondentų teigė apie tai neturį nuomonės. Tik 4 proc. mokytojų mano, kad VMA naudojimas ugdymo procese yra nereikalingas, o 2 proc. tiriamųjų pabrėžė, kad geografijos ugdymo procese tai yra nereikalinga.

Apibendrinant gautus rezultatus, teigtina, kad respondentų, nenaudojančių VMA, nuomonės apie šią aplinką yra gana skirtingos, kadangi jie nėra susidūrę su ja praktiškai. Mokytojai, nors jiems ir buvo pateiktas VMA apibrėžimas, neturėjo vieningos nuomonės apie šią mokymosi aplinką ir negalėjo numatyti, kaip VMA gali būti naudinga ugdymo procese.

Respondentų nuomone, naudoti VMA pirmiausia juos paskatintų metodiniai kursai, kurie jiems padėtų sukurti ir toliau tvarkyti jų dalyko VMA. Antroji pagal svarbą priežastis – siekis sudominti mokinius geografijos dalyku. Mažiau-

siai svarbi priežastis yra finansinė paskata. Taigi apibendrinus rezultatus galima teigti, kad pirmiausia mokytojai norėtų tobulinti savo IKT priemonių taikymo įgūdžius, o po to jau siektų gerinti savo ugdymo procesą, pasitelkdami VMA.

IŠVADOS

1. Didžioji dauguma mokytojų, dirbančių su VMA, nurodo, kad virtualus mokymas yra naudingas, ir nė vienas tiriamųjų nenurodė priešingai, kitaip nei mokytojai, kurie nenaudojo VMA. Pastarųjų nuomone, VMA yra naudingas tik iš dalies. Tad galima teigti, kad mokytojai, taikantys VMA, savo praktikoje įsitikino, jog virtuali aplinka gerina ugdymo procesą, o mokytojai, nenaudojantys VMA, tik spėjo, kad galbūt ji gali būti naudinga jų ugdymo procese.
2. Dauguma mokytojų pradėjo taikyti VMA, siekdami tobulinti savo kvalifikaciją ir padaryti įvairesnį mokymo procesą, t. y. norėjo išbandyti naujus šiuolaikiškus ugdymo būdus bei metodus. O išbandę VMA galimybes respondentai pastebėjo, kad VMA gerina mokymo(si) procesą bei mokinių rezultatus. Tai galima sieti su tuo, kad teisingai naudojant VMA galimybes ugdymo procesas gali tapti interaktyvesnis, todėl savaime ir įdomesnis moksleiviams, o dėl to didėja mokymosi motyvacija, gerėja rezultatai.
3. Dauguma mokytojų nurodė, kad sukurti VMA jiems padėjo specialistai, nes jiems patiems tai padaryti pritrūko praktinių įgūdžių bei žinių. Mokytojai, nenaudojantys VMA, pažymėjo, kad viena iš svarbiausių priežasčių, kodėl jie netaiko VMA, yra IKT įgūdžių stoka, o pagrindinė priežastis, paskatinanti taikyti VMA, – kursai arba apmokymai, kuriuose jie galėtų pasisemti žinių ir įgūdžių, kaip sukurti ir tvarkyti virtualią aplinką. Tad galima teigti, kad VMA yra mokyklose mažiau naudojama dėl nepakankamų IKT taikymo įgūdžių. Tačiau, neatsižvelgiant į tai, dauguma mokytojų, jiems išmokus naudotis VMA galimybėmis, norėtų ją taikyti, taip siekdami didinti mokinių mokymo(si) motyvaciją, keisdami tradicinį mokymą, jį daryti interaktyvesnį.

LITERATŪRA

1. *Atvirasis kodas švietime*. 2004. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministrerija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ipc.lt/?page_id=411> [žiūrėta 2011 10 27].

2. Bevainis L. 2011. *Analoginių ir skaitmeninių edukacinių žemėlapių kartografinio vaizdo analizė ir vertinimas (grafinės ir informacinės apkrovos pagrindu)* [rankraštis]: daktaro disertacija: fiziniai mokslai, geografija.
3. Ghaznavi M. R., Keikha A., Nour M. 2011. The Impact of Information and Communication Technology on Educational Improvement. *International Education Studies*, vol. 4, No. 2.
4. *Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategijos priemonių įgyvendinimas*. 2007. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
5. Jucevičienė P., Petkūnas V. 2006. Edukacinės paradigmos kaita IKT diegimo įtakoje: mokytojo ir mokinio vaidmenų įvertinimo kriterijai. *Socialiniai mokslai*, Nr. 2(52).
6. Kisieliūtė E., Čiurlienė J. 2002. *IKT panaudojimas pradinėje mokykloje*. Prieiga per internetą: <http://www.emokykla.lt/lt.php/konferenciju_medziaga/207> [žiūrėta 2012 02 15].
7. *Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-54.
8. *Pedagogų rengimo IKT diegimo Lietuvos švietime aspektu*. 2005. Kaunas: Švietimo informacinių technologijų centras.
9. Šalkuvienė O. 2011. *Virtualių mokymo(si) objektų taikymas IV–V klasėse mokant aritmetikos veiksmų* [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija.

GEOGRAPHY TEACHERS' APPROACH TO THE USING VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT IN THE EDUCATION

Marina Radčenko

Summary

Today's society cannot exist without information and communication technologies. Therefore, their use in school is no longer an innovation - it has become a reality. Different researchers establish that the use of ICT in learning are improving learning success. Nowadays virtual training is not unknown way of teaching in the education systems. It is used not only in the universities, but also in the basic and secondary education. That is why it is important to know what is opinion of the geography teachers about the virtual learning environment (VLE), whether they are used it, for what purposes teachers start to develop VLE, etc. It is also relevant to know the reasons why teachers do not use the VLE and what would encourage them to use. This article is to provide answers to the questions that are listed above.

Keywords: teacher training, ICT competence, distance education, virtual learning environment.